

Västerviks kommun
vasterviks.kommun@vastervik.se

2019-03-27
Dnr 400-2018:7752

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7-9 vid Östra
Ringskolan i Västerviks kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk i årskurs 7-9.

Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Östra Ringskolan den 6-7 februari 2019. Besöket genomfördes av utredarna Hanna Antonsson och HG Arvidsson. Elever som läser svenska som andraspråk, lärare som undervisar i ämnet och rektorn intervjuades vid besöket. Dessutom har lektionsobservationer och dokumentstudier genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.¹

I samband med kvalitetsgranskningen har brister i verksamheten uppmärksammats, som hanteras i särskild ordning, se Tillsynsbeslut 2019-03-27 (dnr 2019:2953).

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med att organisera och utveckla verksamheten med syfte att skapa förutsättningar för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn endast i delar gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i låg utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Då detta är en brist hanteras det i särskild ordning.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen endast i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever oavsett könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Rektorn och lärarna behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med syfte att all undervisning i svenska som andraspråk planeras och genomförs utifrån ett andraspråksperspektiv.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i låg utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Rektorn och lärarna behöver därför inleda ett

¹ Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

utvecklingsarbete med syfte att undervisningen i svenska som andraspråk planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd

2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§ skollagen

5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att tjänstefördelningen i liten utsträckning utgår från lärarnas behörighet samt att lärarna inte ges den kompetensutbildning och fortbildning som de behöver. Rektorn har inte heller säkerställt att eleverna undervisas efter kursplanen i svenska som andraspråk eller att det sker en samverkan mellan de lärare som undervisar i svenska som andraspråk på skolan. Undervisningen och resultaten i svenska som andraspråk följs inte heller upp och analyseras i sådan utsträckning att det finns underlag för att utveckla organiseringen av ämnet och själva undervisningen.

Behörighet och kompetensutveckling

På skolan finns legitimerade och behöriga lärare i svenska som andraspråk, men tjänstefördelning utgår inte i första hand utifrån dessa behörigheter. Exempelvis planeras och bedrivs undervisningen i förberedelseklassen huvudsakligen av en lärare som saknar både legitimation och behörighet, samtidigt som det finns behöriga lärare som inte undervisar i ämnet.

Ingen av de undervisande lärarna har fått någon kompetensutveckling som specifikt kan kopplas till svenska som andraspråk. Lärarna i arbetslaget för svenska väljer själva vilken fortbildning de önskar, och ingen fortbildning i svenska som andraspråk har valts av lärarna som undervisar i ämnet. Skolan har dock deltagit i kompetensutvecklingen "Läsluft" vilket enligt lärarna har gagnat alla elever.

Organisering

Undervisningen i svenska som andraspråk på skolan ges i en förberedelseklass för nyanlända elever samt integrerat med undervisningen i ämnet svenska för de elever som kommit längre i sin språkutveckling. Av granskningen framgår att eleverna i förberedelseklassen får undervisning enligt kursplanen i svenska som andraspråk. De

elever som läser i samlad klass² med elever som läser ämnet svenska får dock inte en undervisning i enlighet med rätt kursplan; de undervisas i stället efter kursplanen i svenska. Att elever inte får undervisning efter rätt kursplan är en brist. Skolinspektionen har därför upprättat ett separat tillsynsbeslut.

Utveckling av ämnet

Resultaten i alla ämnen följs upp på skolan, särskilt om resultaten är låga. Rektorn är därför medveten om att resultaten i svenska som andraspråk är låga och särskilt i förberedelseklassen. Någon särskild uppföljning av kvaliteten på undervisningen i svenska som andraspråk utifrån resultaten har inte dock inte gjorts. Inte heller har skolan följt upp och analyserat eventuella skillnader mellan pojkar och flickor när det gäller resultat och målpuppfyllelse eller andelen som läser ämnet. Detta trots att skillnader föreligger.

Granskningen visar inget annat än att ämnet har samma status bland lärare och elever som övriga ämnen, till exempel svenska. Lärarnas uppfattning är att eleverna är nöjda med undervisningen, vilket även bekräftas av eleverna.

Lärarna samverkar i liten utsträckning kring hur undervisningen i svenska som andraspråk ska genomföras och utvecklas. Till exempel sker ingen samverkan mellan lärarna i förberedelseklassen och övriga lärare som undervisar i ämnet. Inte heller samverkar lärarna i förberedelseklassen med varandra i tillräcklig utsträckning. Av granskningen framgår dessutom att det på skolan saknas en samsyn kring syftet med ämnet och hur kursplanen ska tolkas och omsättas i undervisningen.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn organiserar och utvecklar verksamheten med syfte att skapa förutsättningar för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver skapa organisatoriska förutsättningar för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk. Det handlar dels om att se till att organisera undervisningen utifrån lärarnas behörighet och elevers kunskapsnivå, dels om att se till att alla lärare som undervisar i svenska som andraspråk samverkar kring hur undervisningen ska bedrivas och utvecklas. Det handlar också om att rektorn – inte minst mot bakgrund av de låga resultaten – behöver analysera resultaten i förhållande till undervisningens kvalitet, men också till hur undervisningen organiseras och hur lärarnas behörighet används.

Av skollagen framgår att rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter elevernas olika förutsättningar och behov. Vidare framgår att endast den som har legitimation som lärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen. Huvudmannen ska se till att personalen vid skolenheterna ges möjlighet till kompetensutveckling och har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet. Rektorn ansvarar för att ett kvalitetsarbete enligt skollagen genomförs vid enheten. I Skolverkets allmänna råd betonas vikten av att

² Med undervisning i samlad klass menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs parallellt och integrerat tillsammans med undervisningen i ämnet svenska.

rektorn med utgångspunkt från de nationella målen följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. För att kunna följa måluppfyllelsen behöver man också få svar på vilka följder organiseringen av undervisningen får för elevernas lärande och utveckling.³ Enligt Lgr 11 ska lärare samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen.

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att organisera verksamheten så att förutsättningarna för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk är goda. Det handlar dels om att se till att eleverna undervisas av behöriga lärare, dels organisera undervisningsgrupperna utifrån en bedömning vad som bäst gynnar elevernas språkutveckling.

Fyra lärare på skolan är legitimerade och har behörighet att undervisa i svenska som andraspråk, två av dem i årskurs 1-3 och de andra två för hela grundskolan. En av lärarna med behörighet för årskurs 1-3 arbetar huvudsakligen med att kartlägga nyanlända elever, men har också viss undervisning i förberedelseklassen. Planeringen och huvuddelen av undervisningen i förberedelseklassen genomförs av en lärare som saknar legitimation och behörighet i svenska som andraspråk. Två av lärarna som är legitimerade i svenska som andraspråk undervisar elever som läser svenska som andraspråk i samlad klass tillsammans med elever som läser svenska, medan en behörig lärare inte alls undervisar i ämnet. Skolinspektionen är medveten om att en mängd faktorer kan påverka hur rektor organiserar verksamheten men vill betona att legitimation och behörighet är överordnat. Mot bakgrund av att undervisning i andraspråk delvis förutsätter en annan didaktik för att bli framgångsrik är det viktigt att rektorn säkerställer att lärarna har denna kompetens, inte minst när det gäller undervisningen i svenska som andraspråk för nyanlända elever.

Rektorn behöver dessutom tillsammans med lärarna i svenska som andraspråk diskutera hur undervisningsgrupperna ska organiseras för att elevernas språkutveckling i svenska bäst ska främjas. Enligt rektorn behöver de tillsammans diskutera vilka elever som gynnas bäst av undervisning i samlad klass tillsammans med elever som undervisas i svenska, och vilka som gynnas bäst av att undervisas i separat klass.

Skolinspektionen rekommenderar vidare att alla lärare som undervisar i svenska som andraspråk samverkar kring hur undervisningen ska bedrivas och utvecklas. Det finns visserligen tid avsatt för samverkan mellan de lärare som undervisar i svenska som andraspråk och svenska i samlad klass, men undervisningen i svenska som andraspråk diskuteras inte specifikt. Det som diskuteras är begränsat till hur bedömningen ska göras i de delar av kursplanen som skiljer sig mellan svenska och svenska som andraspråk. Det förekommer heller ingen samverkan mellan lärarna som undervisar i förberedelseklassen och de lärare som har elever som läser svenska som andraspråk i samlad klass. Även lärarna som undervisar i förberedelseklassen behöver i högre grad samverka kring hur undervisningen ska planeras och bedrivas, särskilt med tanke på att en av lärarna inte är legitimerad och behörig. Genom en strukturerad samverkan kring undervisningen i svenska som andraspråk skapas förutsättningar för att den samlade kompetensen kan användas och för att goda exempel kan spridas på skolan. Det skapar också förutsättningar för att obehöriga lärare ska få handledning och stöd av behöriga lärare.

³ Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) med kommentarer om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet, s. 28

Slutligen rekommenderar Skolinspektionen rektorn att särskilt följa upp och analysera resultaten i svenska som andraspråk, inte minst mot bakgrund av den låga målopplifelsen. Enligt skolans egen redovisning för våren 2018 nådde 42 procent av eleverna de kunskapskrav som minst ska uppnås, och 10 procent ett högre betyg än E. Det är stora skillnader mellan pojkars och flickors resultat; den genomsnittliga betygspoängen våren 2018 var för pojkar 3,8 och för flickor 6,8. Rektorn behöver därför analysera vad som orsakar och påverkar resultaten, samt vilka åtgärder som behövs för att öka målopplifelsen. Det är viktigt att resultaten kopplas till hur den samlade kompetensen gällande andraspråksinläring används och fördelas samt till hur undervisningen organiseras och genomförs.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd
2 kap. 10 § skollagen
5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen
Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn endast i delar gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att det finns en stor variation i hur arbetet görs. För nyanlända elever görs en individuell behovsbedömning av en lärare som är behörig i svenska som andraspråk, och rektorn fattar beslut om eleven ska läsa ämnet. Det förekommer emellertid också att elever ges undervisning i ämnet utifrån beslut fattade på elevernas tidigare skolor. Dessutom saknas en praxis och rutiner kring bedömningen om en elevs behov av ämnet kvarstår.

Bedömning av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk

Om Östra Ringskolan är en elevs första svenska skola görs kartläggningar och enskilda bedömningar av en behörig lärare om de behöver undervisning i svenska som andraspråk. Om elever har gått i en annan svensk skola utgår Östra Ringskolan från tidigare beslut. Om lärare i till exempel svenska eller natur- och samhällsorienterande ämnen inte tycker att beslutet är korrekt, gör dessa lärare en ny bedömning tillsammans. Hur den bedömningen görs är upp till dessa lärare; det saknas rutiner och etablerade metoder för hur bedömningen ska göras. Det saknas också praxis eller rutiner för hur en elevs fortsatta behov av undervisning i svenska som andraspråk ska följas upp. Det har inte heller förts någon diskussion mellan rektorn och lärare kring om att en elev ska byta från undervisning i svenska som andraspråk till undervisning i svenska.

Av granskningen framgår vidare att rektorn under innevarande läsår fick kännedom om att alla elever som läser svenska som andraspråk inte hade beslut om detta. Rektorn har sedan dess åtgärdat detta och vid Skolinspektionens besök i januari är beslut skrivna för nästan alla elever. Skolinspektionen förutsätter att rektorn gör en individuell behovsbedömning samt fattar beslut för samtliga elever som läser ämnet.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner
--

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i låg utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att de elever som bedömts ha behov av undervisning i svenska som andraspråk och undervisas i samlad klass med elever som läser svenska inte undervisas utifrån kursplanen i svenska som andraspråk. De läser istället efter kursplanen i svenska. Undervisningen i svenska som andraspråk i förberedelseklassen bedrivs dock utifrån rätt kursplan.

Undervisningens innehåll

För undervisningen i svenska som andraspråk i förberedelseklassen finns en övergripande läsårsplanering. Planeringen omfattar de kunskapsområden som ingår i kursplanen för svenska som andraspråk, och de innehållspunkter som särskiljer ämnet från svenska ingår i de beskrivna delmomenten. Till exempel ska eleverna under läsåret arbeta med meningsbyggnad på svenska jämfört med elevens modersmål samt med uttal, betoning och satsmelodi. Eleverna ska också få lära sig strategier för att lyssna, förstå och muntligt göra sig förstådd när det egna språket inte räcker till. Undervisningen i förberedelseklassen innehåller också de delar i det centrala innehållet för svenska som andraspråk som inte ingår i det centrala innehållet för svenska, exempelvis hur ord bildas med prefix och suffix.

När det gäller eleverna som läser svenska som andra språk i samlad klass utgår inte undervisningen från ämnets kursplan. Som framgår ovan hanteras detta i särskild ordning och grunden för bedömningen framgår av tillsynsbeslutet.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd 1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen 5 kap. 2 § skolförordningen Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen endast i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever oavsett könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet, men utvecklingsområden finns. Skälen till bedömningen är att det finns en stor variation inom skolan. Undervisningen i

förberedelseklassen utgår i hög utsträckning från ett andraspråksperspektiv. Eleverna ges där också den stöttning som de behöver för att undervisningen ska kunna vara kognitivt utmanande. Däremot saknas ett andraspråksperspektiv i den undervisning som bedrivs i samlad klass. Som framgår ovan omfattar inte heller den undervisningen hela det centrala innehållet. Delar av den undervisningen kännetecknas dock av en allmändidaktisk hög kvalitet, vilket även gynnar andraspråksinläring. Vidare har det i granskningen inte framkommit annat än att elever oberoende av könstillhörighet har lika möjligheter att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen i förberedelseklassen utgår från ett andraspråksperspektiv och flera av framgångsfaktorerna för andraspråksinläring kännetecknar undervisningen. Läraren pratar till exempel om språket för att bygga upp en metaspråklig medvetenhet hos eleverna. När ordet "förförståelse" tas upp visar läraren att ordet består av olika betydelsedelar och hur de olika delarna bidrar till vad ordet betyder. Undervisningen har också ett tydligt fokus på inläring av ord. Läraren undervisar om strategier för att förstå ord som eleverna inte känner igen och arbetar medvetet med ordgrupper för att visa på likheter och skillnader i betydelse. Vid ett tillfälle skriver läraren upp synonymer som "kalas, party och fest" och under en genomgång om nyhetsartiklar går läraren igenom och förklarar ord som "lokal", "regional", "nationell" och "internationell". Eleverna ges också möjlighet att använda sitt starkaste språk – såväl modersmålet som engelska – som ett redskap för att förstå och sedan förklara innehållet i en text på svenska.

Undervisningen i svenska som andraspråk som ges tillsammans med elever som läser svenska, saknar ett medvetet andraspråksperspektiv. Undervisningen planeras och genomförs på samma sätt oavsett om elever läser svenska som andraspråk eller svenska. Det saknas även en medvetenhet om vad som präglar framgångsrik undervisning i ett andraspråk. Trots detta kännetecknas undervisningen delvis av ett andraspråksperspektiv då delar av undervisningen håller en hög allmändidaktisk kvalitet. Det handlar till exempel om att läraren inte bara tydligt förklarar *vad* eleverna ska arbeta med utan också visar *hur*, det vill säga använder ett modellerande arbetssätt.

Undervisningens nivå

Undervisningen är till stor del kognitivt utmanande och har en genomsnittligt hög svårighetsgrad. I förberedelseklassen får eleverna till exempel arbeta med utmanande uppgifter som att förstå samt skriftligt och muntligt sammanfatta en tidningsartikel från den lokala dagstidningen. I övriga klasser planeras och genomförs undervisningen på samma sätt i svenska som andraspråk och svenska. I förberedelseklassen får eleverna den stöttning – såväl planerad som interaktiv – som de behöver för att klara av uppgifterna. I övriga klasser saknas till stor del den planerade stöttningen.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att all undervisning i svenska som andraspråk planeras och genomförs utifrån ett andraspråksperspektiv.

Skolinspektionen bedömer att alla lärare som undervisar i svenska som andraspråk behöver planera och genomföra undervisningen utifrån vad vetenskap och beprövad erfarenhet visat är framgångsrikt vid andraspråksinläring. Granskningen visar att lärare

som undervisar i svenska och svenska som andraspråk samtidigt inte medvetet planerar och genomför undervisningen utifrån detta perspektiv.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Enligt skolförordningen ska eleverna ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna når de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Av kursplanen för svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess uttal, ord och begrepp samt ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att välja och använda språkliga strategier.

Skolinspektionen rekommenderar att alla lärare som undervisar i svenska som andraspråk strukturerat planerar och genomför undervisningen utifrån framgångsfaktorer vid andraspråksinläring. Granskningen visar att lärare som undervisar elever i svenska som andraspråk i samlad klass planerar och genomför undervisningen på samma sätt för dessa elever som för dem som läser svenska. Lärarna gör sedan individuella anpassningar för alla elever, oavsett om eleverna behöver stödinsatser eller läser svenska som andraspråk. Exempel på individuella anpassningar som ges till elever som läser svenska som andraspråk är att de arbetar i ett annat tempo och med andra texter. Lärarna uppger att de sedan försöker ge alla elever - oavsett om de läser svenska som andraspråk eller inte – det stöd som de behöver för att klara av uppgifterna.

Forskning visar att det finns såväl likheter som skillnader mellan att utveckla ett första- och ett andraspråk. Att utveckla ord- och begreppsförråd är viktigast inledningsvis i både första- och andraspråksinläring, att förstå böjningsformer och meningsbyggnad kommer senare. Men det finns också mycket som skiljer dessa båda språkutvecklingsprocesser, och särskilt om man redan utvecklat ett språk innan andraspråket ska läras in. Att vara medveten om och att planera undervisningen utifrån ett andraspråksperspektiv är därför särskilt viktigt när eleverna är i grundskoleåldern, eftersom de redan har ett starkt språk.⁴

Ett exempel på ett viktigt andraspråksperspektiv är att eleverna inte bara ges *interaktiv* stöttning, det vill säga får hjälp under lektionen när de inte förstår. De behöver även *proaktiv* stöttning, vilket innebär stöttning *före* ett arbetsmoment. På så sätt ges eleverna förutsättningar att klara en uppgift med samma komplexitet och kognitiva svårighetsnivå som de skulle klarat om de använt sitt starkaste språk. Proaktiv stöttning kan handla om ge eleverna en förförståelse om ämnesinnehållet och ämnesspråket så att såväl innehåll som språk förtydligas och förstärks snarare än förenklas.⁵ Ett exempel på detta arbetssätt är den så kallade cirkelmodellen där läraren först ger eleverna kunskap om ämnet, därefter visar hur uppgiften ska göras för att sedan genomföra den tillsammans med eleverna innan dessa slutligen självständigt får genomföra uppgiften.⁶ Det är främst den proaktiva stöttningsen som behöver utvecklas i delar av undervisningen vid skolan, men granskningen visar att även den interaktiva stöttningsen ibland är otillräcklig. Av

⁴ Skolverket (2012), Greppa språket. Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet, s. 114 ff.

⁵ Ibid, s. 43 ff

⁶ Se exempelvis Skolverket (2017) Lärportalen, Modul Nyanländas språkutveckling, Del 2 Stöttning på olika nivåer av J Polias et al s. 4.

observationer framgår att det förekommer att elever som läser svenska som andraspråk inte får tillräcklig stöttning och i stället ägnar sig åt annat än den tänkta arbetsuppgiften.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i låg utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges *rika* möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att undervisningen inte i tillräcklig utsträckning planeras och genomförs så att eleverna ges möjlighet och uppmuntras att kommunicera muntligt. Att det skulle finnas någon skillnad i det avseendet beroende på elevers könstillhörighet har inte framkommit.

Elevernas möjligheter att kommunicera på svenska

Granskningen visar att det i planeringen och genomförandet av undervisningen saknas ett medvetet fokus på att eleverna ska få rika tillfällen att kommunicera muntligt på svenska. Som framgår ovan får eleverna som läser i samlad klass samma undervisning som de elever som läser svenska. Det framgår också att det hos lärarna saknas en medvetenhet om - och därför också fokus på - de delar som skiljer kursplanen i svenska som andraspråk från den i svenska. Det gäller inte minst att undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå. Lektionsobservationer indikerar dessutom att dessa elever i mindre utsträckning eller inte alls kommunicerar muntligt i klassrummet. Vidare framkommer i granskningen att det även i förberedelseklassen är svårt att genomföra undervisningen så att eleverna får många tillfällen att öva på att prata svenska.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att undervisningen i svenska som andraspråk planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionen bedömer att lärarna i högre grad behöver planera och genomföra undervisningen så att eleverna får mycket tid och många möjligheter att kommunicera muntligt på svenska. Alla lärare planerar och genomför inte medvetet undervisningen utifrån detta perspektiv.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I skolförordningen står det att eleverna ska genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för eleverna att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Enligt Lgr 11 framgår att undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärarna mer strukturerat planerar och bedriver undervisningen så att eleverna dels får många möjligheter att prata svenska, dels ges de förutsättningar som behövs för att de ska kunna delta i olika samtal i klassrummet. Det kan exempelvis handla om att planera undervisningen så att eleverna får många tillfällen att prata parvis eller i grupp. Den undervisning som Skolinspektionen observerade bestod antingen av enskilt arbete eller lärarledda genomgångar med inslag av muntlig interaktion med eleverna. Även om Skolinspektionen observerade relativt få lektioner så var det tydligt att där undervisning i svenska som andraspråk och svenska bedrivs parallellt får elever som läser svenska betydligt större talutrymme vid dessa genomgångar. I någon klass deltog de elever som läste svenska som andraspråk inte alls i samtalet.

Forskning och beprövad erfarenhet visar att muntlig interaktion är central vid andraspråksinläring. Undervisningen behöver därför medvetet planeras utifrån detta. Genom att till exempel låta eleverna i samband med en uppgift först tänka enskilt, sedan prata med en kamrat, sedan i grupp och sedan i helklass får varje elev inte bara större talutrymme; metodiken innebär också att eleverna ges stöttning genom att de får uttrycka och formulera sig om ämnet parvis innan det diskuteras i grupp eller helklass. Genom en sådan planerad stöttning ges eleverna bättre förutsättningar att både kunna och våga delta i en klassrumsdiskussion. Vid muntlig interaktion tränas dessutom förmågan att lyssna då samtal inkluderar talförmåga och hörförståelse.⁷

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 20 december 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

⁷ Se exempelvis Skolverket (2017) Lärportalen, Modul: Nyanländas språkutveckling, Del 3: Det talade språkets roll av M Rydell.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Beslutsfattare

Signerat av: Sofia Lindstrand

2019-03-27

X Hans-Göran Arvidsson

Föredragande

Signerat av: Hans-Göran Arvidsson

I handläggningen av ärendet har även utredarna Hanna Antonsson och Annika Welinder samt tf avdelningsjurist Stina Nilsson medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Östra Ringskolan har 34 elever som läser svenska som andraspråk i årskurs 7-9. Elever som nyligen anlänt till Sverige läser svenska som andraspråk i en förberedelseklass och efter prioriterad timplan för att sedan slussas ut i ordinarie klasser. Skolan har en mentor knuten till eleverna i förberedelseklassen med fokus på dokumentation kring dessa elever. Övriga elever läser i samma grupper som de som läser svenska. Skolan har ingen nivågruppering i undervisningen i svenska som andraspråk utan den bedrivs antingen i förberedelseklass eller i samlad klass med de elever som läser svenska.

Samtliga lärare som undervisar i svenska som andraspråk i samlad klass parallellt med undervisning i ämnet svenska är legitimerade och behöriga i svenska. Av dessa är en behörig i svenska som andraspråk i årskurs 7-9 och en för årskurs 1-3. På de flesta lektionerna i samlad klass finns också en lärare i samhällsorienterande ämnen med som resursperson. I förberedelseklassen undervisar huvudsakligen en lärare som saknar legitimation och behörighet, medan en legitimerad lärare med behörighet i svenska som andraspråk i årskurs 1-3 genomför delar av undervisningen.